

Kitabiyat

Yazar Bilgileri Author(s)

**Yüksek Lisans Öğrencisi
Ceren ÖZKÖK**

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Hadis

ceren.ozkok06@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2981-8554

Künye Bilgisi / Copyright Information

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem, thk. Abdullah b. Yusuf el-Cüdey'*.

Kuveyt: Mektebetü Dâri'l-Aksa, 1405/1984.

132 sayfa.

* Bu yazı, 17-18 Kasım 2023 tarihinde "Hicri Dördüncü Asrın İslami İlimlerin Oluşmasındaki Yeri" sempozyumunda sunulan tebliğin revize edilmiş halidir.

Anahtar Kelimeler / Keywords

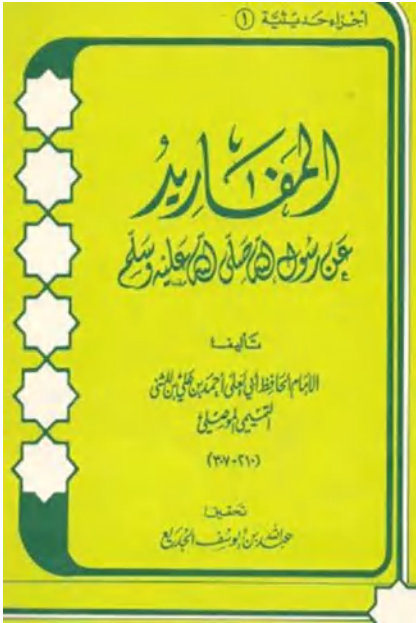
Hadis / Hadith

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî / Abû Ya'la al-Mawsîlî
el-Mefârîd / al-Mafârîd

Rivayet / Narration

Ravi / Narrator

Kitap İncelemesi / Book Review

Makale Tarihleri / History of Article

Geliş Tarihi/Received 12/11/2023

Kabul Tarihi/Accepted 25/12/2023

▪ Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Ceren ÖZKÖK, "Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî . *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem, thk. Abdullah b. Yusuf el-Cüdey'*. Kuveyt: Mektebetü Dâri'l-Aksa, 1405/1984", *Kitabiyat İlahiyat Araştırmaları İnceleme-Eleştiri Dergisi*, 1/1 (Aralık 2023), 49-74.

Zengin bir literatür ve muhtevaya sahip olan hadis ilimleri; hadisin tespiti, anlaşılması, yorumlanması ve dinde hüccet olması sebebiyle sürekli gelişmektedir. Hadis tarihinin gelişim süreci incelendiğinde hicrî ilk dört asır, genel anlamda pek çok İslami ilimlerin de teşekkül ederek geliştiği dönemlerdir. Farklı hadis müellefatı ile birlikte şifahi rivayetler devam etmektedir. Bu müellefat içerisinde; sahifeler, cüzler, musannefler, müsnedler gibi pek çok türde eserler bulunmaktadır. Bu dönemde telif edilen eserlerde, hadis kitaplarından derleme ve ihtisarlar ön plandadır. Bu sebeple hicrî dördüncü asrın başı mütekaddimîn döneminin sonu, müteahhirîn devrinin başlangıcı olarak adlandırılmıştır.¹

Hicrî dördüncü asırda senedi önceleyen ve râvilerine göre hadisleri tertip eden, “Ale’r-ricâl” şeklinde isimlendirilen eserler öne çıkmaktadır. Bu yöntemde hadislerin ya ilk ya da son râvileri veya müellifin hocaları, alfabetik veya şehirlerine göre sıralamaya tâbi tutulur; hadisler bu tertiple art arda verilir. Bu asır âlimlerinden olan Ebû Ya’lâ el-Mevsilî’nin (öl. 307/919) *el-Mefâriid ‘an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem* adlı kitabı bu eserlerden biridir.² Eser, 48 sahâbî ile 11 tâbiînin Hz. Peygamber’den muhtelif konulara dair ferd olarak rivayet ettikleri 120 hadisi içermektedir. Bu çalışmada ülkemizde müstakil olarak bir incelemeye konu edilmeyen Ebû Ya’lâ el-Mevsilî’nin *el-Mefâriid* adlı kitabı tanıtılacaktır. Literatürü araştırdığımızda *el-Mefâriid* hakkında üç çalışmaya ulaşılmıştır: Bunlardan ilki Abdullah b. Yusuf el-Cüdey’in 1985 yılında Zâhiriyye Kütüphanesinde Mecmu’ 97. kısımdaki *el-Mefâriid* nüshası üzerine sened ve metne dair inceleme ve tespitleri içermektedir. Bu çalışma; inceleme ve tespitleri detaylı ve diğer nüshayı kapsayıcı olmayıp genel bilgileri barındırmaktadır. İkinci çalışma Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem’ân’nın 2016 yılında yayımlanan “İstidrâkü’s-Sâkit min Kitâbî’l-Mefâriid li Ebî Ya’lâ el-Mevsilî” adlı makalesidir. el-Cem’ân’ın bu çalışması iki bölüm ve

---

¹ Mehmet Yaşar Kandemir, “Hadis”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/33-34.

² Ahmet Yücel, *Hadis Tarihi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2011), 106.

sonuç olmak üzere 57 sayfadan oluşmaktadır. Makale, Abdullah b. Yusuf el-Cüdey' tarafından tahkik edilen nüsha ile diğer nüshayı rivayet sayıları açısından karşılaştırmış, yazma nüshada eksik olan sadece 6 rivayeti, sened ve metin yönüyle incelemiş ve bu hadislerin sıhhatiyle ilgili bilgiler vererek değerlendirmelerde bulunmuştur. Fakat el-Cem'ân'ın bu çalışması her iki nüshayı beraber değerlendirmek olmayıp sadece bu yazma nüshada eksik olan 6 rivayete dair incelemelerini kapsamaktadır. Kahraman Bulgurcu'nun 2021 yılında Kitap Dünyası Yayınları tarafından yayımlanan *Ebû Ya'lâ el-Mevsilî ve Müsnedi* adlı kitabı ise çalışmamıza konu olan esere dair özet bilgiler vermekte ve dolaylı olarak değinmektedir.

Bu çalışmanın amacı Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* adlı kitabını mevcut her iki nüsha esas alınarak muhakkiklerin değerlendirmeleri neticesinde

- a) *el-Mefârîd* kitabında rivayet aldığı hocaları ve rivayet sayıları;
- b) *el-Mefârîd* kitabında rivayeti bulunan sahâbî ve tâbînin isimleri ve rivayet sayıları,
- c) *el-Mefârîd* kitabındaki rivayetlerin sıhhati ve rivayetlerin bulunduğu kaynaklar açısından ele almaktır.

1. Eserin Genel Özellikleri

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'ye ait olan ve tam ismi *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem* olan eser; 48 sahâbî ile 11 tâbînin Hz. Peygamber'den ferd olarak rivayet ettikleri çeşitli konulara dair 120 hadisi içermektedir.³ Mefârîd, müfred kelimesinin çoğuludur. Bunun eş anlamlısı "ferd" olup, çoğulu ise "efrâd" şeklinde gelir. Hadis literatüründe daha çok "ferd" ve "garib" kelimeleri kullanılmıştır.⁴

---

³ bk. Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmî Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem*, thk. Abdullah b. Yusuf el-Cüdey' (Kuveyt: Mektebü Dâri'l-Aksa, 1405), 113; Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân, "İstidrâkî's-Sâkit min Kitabî'l-Mefârîd li Ebî Ya'lâ el-Mevsilî", *Taybe Üniversitesi Edebiyat ve İnsani İlimler Dergisi* 8 (2016), 65-120.

⁴ Talat Koçyiğit, *Hadis İstilahları* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1980), 108.

Ferd, terim olarak senedinin herhangi bir yerinde râvi sayısı teke düşen ya da senedindeki yahut metnindeki bir özellik açısından başka rivayetlerden farklı olan hadisi ifade etmektedir. Ferd literatürü içerisinde öne çıkan eserlerden bazıları; Ebû Dâvûd (öl. 275/889) *Efrâdû'l-büldân*, Dârekutnî (öl. 385/995) *el-Fevâidü'l-efrâd (etrâf)*, İbn Şâhîn (öl. 385/996) *el-Ehâdîsü'l-efrâd* kitapları gösterilmekte ve Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin *el-Mefârîd* kitabı da zikredilmektedir.⁵ Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî kitabını tertib ederken *Müsned* adlı kitabında olduğu gibi sahâbî yahut tâbiîn râvisine göre düzenlemiştir. Kitabında öncelikle sahâbî veya tâbiîn'in ismini zikretmiş sonra onlardan rivayet edilen hadisleri eklemiştir. Hadisleri rivayet ettikten sonra râvilerin cerh ve ta'dîl yönünden durumunu belirtmemiş ve hadisin sıhhatiyle ilgili de herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Fakat müellif sahâbî ve tâbiîn râvilerine dair zaman zaman sened içerisinde; soyuna yahut ailelerine dair kaynak vererek kısa açıklamalarda bulunmaktadır. Eser; kabir ziyaretinin âdâbı, Kur'an-ı Kerim'i okumanın fazileti, İhlâs sûresinin fazileti, istiğfarın önemi, namaz, ihlas, cihat gibi pek çok konuya dair rivayetleri içermektedir.

Fuad Sezgin (öl. 2018) kitabın hicrî altıncı asra ait bir yazmasının Zâhiriyye Kütüphanesinde Mecmu' 97. kısımda olduğunu belirtir.⁶ Abdullah b. Yusuf el-Cüdey' tarafından tahkik edilen eserin ilk baskısı Mektebetü Dâri'l-Aksa Yayınevi tarafından 113 sayfa olarak Kuveyt'te 1405/1985 yılında basılmıştır. Abdullah b. Yusuf el-Cüdey', *el-Mefârîd*'in Zâhiriyye Kütüphanesinde iki tane daha yazmasının olduğunu ve her iki nüshaya birden erişemediğini belirtir. O, bu yazmalardan Sezgin'in işaret ettiği Zâhiriyye Kütüphanesi'nde Mecmu' 97. kısımdaki nüshaya ulaşmış ancak bu nüshanın sonu eksiktir.⁷ Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunan hicrî 622 yılında güzel

---

⁵ Salahattin Polat, "Ferd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 1995), 235-236; es-Seyyid eş-Şerîf Muhammed b. Ca'fer Kettânî, *Hadis Literatürü Kettânî (er-Risâletü'l-Müstatrefe)*, çev. Yusuf Özbek (İz Yayınevi, 1994), 235-236.

⁶ Fuad Sezgin, *Târîhu't-Türâsi'l-Arabî*, çev. Mahmud Fehmî Hicâzî- Fehmî Ebu'l-Fadl (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kütüb, 1397), 1/272.

⁷ Ebû Ya'lâ, *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem*, 16.

bir hatla yazılan ikinci yazma nüsha ise Mecmu', hadis, 279. numaradadır.⁸

Taybe Üniversitesi Sünneti Nebeviyye ve İlimleri bölümünde hoca olan Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân, el-Medînetü'l-Münevver'e de Câmîatü'l-İslamiyye Kütüphanesi'nde 2575. rakamda, ikinci yazmaya ulaşmış ve bu yazma ile diğer yazmayı karşılaştırarak ilk yazmadaki eksikleri ele alan bir makale yazmıştır. Makale iki bölüm ve bir sonuç olmak üzere toplam 57 sayfadan oluşmaktadır. Muhammed b. Abdülazîz b. Salih'in verdiği bilgiye göre ilk yazmada son hadis olan ve 114. rivayet olarak Utbe b. Gazvân'dan aktarılan hadisin eksik kalan kısmı ikinci nüshadan tamamlanmıştır. Utbe b. Gazvân'dan rivayet edilen 115. hadis ve Süheyl b. Beydâ'dan rivayet edilen 2 hadis, ismi açıklanmayan mübhem bir sahâbî olan ve fûlan diye bahsedilen sahâbîden 1 hadis ve Âiz b. Amr'dan rivayet edilen 2 hadisle ilk yazmadaki eksikler tamamlanmıştır. Bunlarla birlikte *el-Mefârîd'* de 48 sahâbî ve 11 tâbînden rivayet edilen toplam 120 hadis bulunmaktadır.⁹

2. Eserin Yazma Nüshaları ve Özellikleri

a) *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi şallallâhu aleyhi ve sellem* isimli eser, hicrî altıncı asra ait bir yazmasının Zâhiriyye Kütüphanesi'nde Mecmu' 97. kısımda olup bu nüshaya dayanılarak Abdullah b. Yusuf el-Cüdey' tarafından tahkik edilen eserin ilk baskısı Mektebetü Dâri'l-Aksa Yayınevi tarafından 113 sayfa olarak Kuveyt'te 1405/1985 yılında basılmıştır. Eserin muhakkiki Abdullah b. Yusuf el-Cüdey'in verdiği bilgilere göre bu yazmanın özellikleri şu şekildedir:

-Kitap, üç kısım ve arkalı önlü 17 varaktan oluşur.

-Güzel ve anlaşılır bir hatla yazılmış olup bazı ufak hatalar içerir.

---

⁸ Cem'ân, "İstidrâkû's-Sâkı min kitabî'l-Mefârîd li Ebî Ya'lâ el- Mevsîlî", 80; Kettânî, *Hadis Literatürü Kettânî (er-Risâletü'l-Müstatrefe)*, 236.

⁹ Cem'ân, "İstidrâkû's-Sâkı min kitabî'l-Mefârîd li Ebî Ya'lâ el- Mevsîlî", 68-69.

-Kitabın üçüncü kısmının sonlarında bazı sayfalar eksiktir. Muhakkik genelde, nâsihin ve yazılan tarihin kitabın sonunda yazılması sebebiyle bu iki bilgiye ulaşamadığını ekler.

b) *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi şallallâhu aleyhi ve sellem* isimli esere dair ikinci yazma nüsha ise Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân, el-Medînetü'l-Münevvere'de Câmîatü'l-İslamiyye Kütüphanesi'nde 2575. rakamda, ikinci yazmanın nüshasına ulaşmıştır. Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân verdiği bilgilere göre bu yazmanın özellikleri şu şekildedir:

-Nüsha arkalı önlü 23 varaktan oluşup her varak yirmişer satırdır.

-Nüshanın yazarı Abdürrahim b. Abdülmelik b. Muhammed b. Ebî Hişâm el-Kureşî eş-Şâfiî'dir.

-Bu nüsha; hicrî 622 yılında yazılmıştır. Yazar, bu nüshanın muhaddis Kemâleddin Ahmed b. Ebî Fedâil ed-Duhaymisin'in mülkiyetinde olduğunu düşünmektedir. Nitekim nüshada rivayetleri bulunmaktadır. Kendisi semâ yoluyla yazmış ve okumuştur. Benzer şekilde bu nüsha da hicrî 622-623 yıllarında semâ yoluyla nakledildiği sabit olup muhaddislerin elinde 60 yıl dolaşmıştır. Ve sonunda Hafız Cemâleddin Yusuf'a ait semâlar vardır. Nüshanın en sonunda verilen bilgiye göre son semâ hicrî 668'de olmuştur.

-Güzel ve anlaşılır bir hatla yazılmış olup hattat yazıma önem vererek bazı kısımlara hareke eklemiştir.

3. Eserin Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'ye Nisbeti

Klasik kaynaklarda eserin Mevsilî'ye nispeti hakkında bir bilgi tespit edilememekle birlikte eserin muhakkiklerinden biri olan Abdullah b. Yusuf el-Cüdey' eserin Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'ye ait olduğunu gösteren iki delil bulunduğunu belirtmektedir:

a) Delillerinden ilki, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'ye kadar ulaşan senedir. Ebû Ya'lâ el-Mevsilî ile kitabın son râvisi arasındaki isnad zinciri ilk hadisin başında geçmektedir. Kitabın senedinin sonundaki son râvi olan Muhammed b. Abdullah b. Kâsım eş-Şehrezûrî (öl. 572/1177) kitabı, hicrî 567 yılında Dımaşk'ta dinlediğini belirtir. Ebû

Ya'lâ el-Mevsilî'den kitabı nakleden talebesi Ebül-Kâsım Nasr b. Ahmed b. Halîl'dir.

b) İkincisi; kitabın bazı hadislerinin aynı isnad ve metinle müellifin *Müsned* adlı kitabında bulunmasıdır.¹⁰ Örnek olarak kitaptaki 1. hadis, *Müsned*'de 1483. hadisle; 3. hadis, 1500. hadisle; 5. hadis, 1487. hadisle; 6. hadis, 1488. hadisle; 7. hadis, 1489. hadisle; 8. hadis, 1490. hadisle; 9. hadis, 1491. hadisle; 10. hadis, 1492. hadisle; 11. hadis, 1493. hadisle; 12. hadis, 1494. hadisle sened ve metin olarak tamamen aynıdır.¹¹

4. Eserin İlmi Değeri

4.1. *el-Mefârid* Kitabında Rivayet Aldığı Hocaları ve Rivayet Sayıları

Ebü Ya'lâ el-Mevsilî'nin, *Mu'cemü Şüüyûhi Ebî Ya'lâ* adlı eserinde 274 hocasından rivayette bulunduğunu görmekteyiz.¹² Ebü Ya'lâ'nın *el-Mefârid*'inde hadis edâ lafızlarıyla kendilerinden rivayette bulunduğu 49 hocası ve bu hocalarından 125 rivayeti bulunmaktadır. Bazı rivayetleri birden fazla hocasından nakletmekte, kitapta yer alan; 23. hadis, 24. hadis ve 25. hadislerin senedinde inkita bulunmakta ve hangi hocasından rivayet ettiği bilinmemektedir. Geri kalan 117 hadisteki hocalarının ismi tespit edilmiş olup aşağıdaki tabloda rivayet sayıları ile beraber belirtilmiş, *Mu'cemü Şüüyûhi Ebî Ya'lâ* adlı eserinde ilgili hocasının yer alıp almadığına ise yer verilmiştir.¹³

¹⁰ Ebü Ya'lâ, *el-Mefârid 'an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem*, 17, 22-23.

¹¹ Kahraman Bulgurcu, *Ebü Ya'lâ el-Mevsilî ve el-Müsnedi* (İstanbul: Kitap Dünyası Yaynevi, 2021), 108.

¹² Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmi Ebü Ya'lâ el-Mevsilî, *Mu'cemü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*, thk. İrşâdülhak el-Eserî (Faysalâbâd: Dâru'l-Ulûmi'l-Eseriyye, 1407/1986), 271-287.

¹³ Tabloda yer alan “()” işareti müellifin ilgili eserde hangi hocasından kaç tane rivayeti olduğunu göstermektedir. “+” ve “-” işaretleri müellifin ilgili eserdeki hocasının *Mu'cemü Şüüyûhi Ebî Ya'lâ* adlı eserinde mevcut ise “+”, mevcut değilse “-” olarak belirtilmektedir.

	<i>el-Mefârîd</i> Kitabında Rivayette Bulunduğu Hocaları ve Rivayet Sayıları	<i>el-Mefârîd</i> Kitabındaki Rivayet Sayısı	<i>Mu'cemü Şüyûh</i> Kitabındaki Mevcudiyeti
1	Yahya b. Abdilhamîd b. Abdirrahmân el-Himmânî (öl. 225-228/840-843)	(4)	+
2	Dâvud b. Amr b. Züheyr ed-Dabbî (öl. 228/843)	(1)	+
3	Halef b. Hişâm b. el-Bezzâr (öl. 229/844)	(4)	+
4	Alî b. el-Ca'd b. Ubeyd el-Bağdâdî (öl. 230/845)	(1)	+
5	Muhammed b. İsmâîl b. Ebî Semîne el-Basrî (öl. 230/845)	(1)	+
6	Hârûn b. Ma'ûf Ebû Alî el-Mervezî (öl. 231/846)	(6)	+
7	Muhriz b. Avn b. Ebî Avn Ebû Fadl (öl. 231/846)	(3)	+
8	Havsera b. Eşrase el-Adeviyyi Ebû Âmir (öl. 231/846)	(2)	+
9	İbrâhim b. el-Haccâc es-Sâmî (öl. 231/846)	(9)	+

10	el-Hakem b. Musâ Ebû Sâlih el-Bağdâdî (öl. 232/847)	(1)	+
11	Amr b. Muhammed b. Bükeyr en-Nâkid (öl. 232/847)	(2)	+
12	Kâmil b. Talha el-Cehderî (öl. 232/847)	(1)	+
13	Süleymân b. Dâvud Ebû er-Reb ez-Zehrânî (öl. 234/849)	(2)	+
14	Ebû Hayseme Züheyr b. Harb b. Şeddâd el-Haraşî (öl. 234/849)	(8)	+
15	Muhammed b. Abbâd el-Mekkî (öl. 234/849)	(2)	+
16	Ebû Hamza Hüreyim b. Abdila'lâ el-Esedî (öl. 235/850)	(1)	+
17	Ubeydullâh b. Ömer el-Kavârîrî (öl. 235/850)	(2)	+
18	Abdurrahmân b. Sâlih el-Ezdî (öl. 235/850)	(1)	+

19	Zekerıyyâ b. Yahya el-Vâsıtî ¹⁴ Zehmûyeh (öl. 235/850)	(1)	+
20	Ebû Hâris Süreyc b. Yunus el-Bağdâdî (öl. 235/850)	(1)	+
21	Hüdbe b. Hâlid b. Esved b. Hüdbe el-Kaysıyyu (öl. 235-238/850-853)	(9)	+
22	Şeybân b. Ferrûğ Ebû Muhammed el-Habadiyyu (öl. 236/851)	(6)	+
23	Şeybân b. Ebî Şeybe el-Übellî (öl. 236/851)	(1)	-
24	Sâlih b. Hâtım b. Verdân (öl. 236/851)	(2)	+
25	Saîd b. Abdilcebbâr b. Yezîd (öl. 236/851)	(2)	+
26	Ebû Ma´mer el-Hüzelî İsmâil b. İbrâhîm (öl. 236/851)	(1)	+

¹⁴ Lakabının "Zehmûyeh" olduğu görölmektedir bk. Zeynüddin el-İrâkî, *Zeyl Mîzâni'l-i'tidâl*, thk. Ali Muhammed Muavviz - Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1416/1995), 107; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *Mu'cemü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*, 275.

27	Ebû Ubeyde b. el-Fudeyl b. İ'yâd et-Temîmî (öl. 236/851)	(2)	+
28	Ahmed b. İbrâhîm el-Mevsilî (öl. 236/851)	(1)	+
29	Mus'ab el-Zübeyr Ebû Abdillâh el-Medenî (öl. 236/851)	(1)	+
30	Abdullâh b. Avn el-Harrâz (öl. 236/851)	(1)	+
31	Abdula'lâ b. Hemmâd en-Narsî el-Hâfız Ebû Yahyâ el-Bâhilî (öl. 237/852)	(12)	+
32	Abdullâh b. Mudî' b. Râşid (öl. 237/852)	(1)	+
33	el-Abbâs b. el-Velîd en-Narsî (öl. 237-238/851-852)	(1)	+
34	Abdulvâhid b. Ğıyâs (öl. 238/853)	(1)	+
35	Bişr b. el-Velîd el-Kindî (öl. 238/853)	(2)	+
36	Muhammed b. Bekkâr b. er-Reyyâni er-Rusâfî (öl. 238/853)	(1)	+

37	Abdullâh b. Ömer b. Ebân ¹⁵ Müşküdâne (öl. 239/847)	(1)	+
38	Ebû Hemmâm el-Velîd b. Şücâ´ (öl. 242/857)	(2)	-
39	Ahmed b. İsa el-Mısrî el-Ma´rûf b.Tüsterî (öl. 243/858)	(1)	+
40	Ebû Mûsâ İshâk b. Mûsâ b. Abdillâh b. Mûsâ b. Yezîd el-Ensârî el-Hadmî (öl. 244/859)	(1)	+
41	İshâk b. Ebî İsrâîl İbrâhîm b. Kâmecri (öl. 245-246/860-861)	(3)	+
42	Ahmed b. İbrâhîm b. Kesîr ed-Devrakî (öl. 246/861)	(6)	+
43	Ebû Hişâm Muhammed b. Yezîd b. Rifâa´ (öl. 248/862)	(1)	+
44	Ebû Musâ el-Anezî Muhammed b. el-Müsennâ b. Ubeyd (öl. 252/866)	(6)	-

¹⁵ Müellifin "Mu'cemü Şüyûh" kitabında lakabı olan "Müşküdüâne" ile zikredilmektedir bk. Ebû Ya'lâ, *Mu'cemü Ebî Ya'lâ el-Mevsîlî*, 278.

45	Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddemî Basrî (öl. 264/878)	(3)	+
46	Ebû Abdirrahmân el- Ezramî el-Mevsilî (öl.?)	(1)	+
47	Abdulğaffâr b. Abdillâh b. Zübeyr (öl.?)	(1)	+
48	el-Hasan b. Hemmâd el-Kûfî (öl. ?)	(1)	-
49	Ali b. Hamza el- Ma'velî ¹⁶ (öl. ?)	(1)	+

Yukarıda yer alan tabloda tespit ettiğimiz veriler doğrultusunda Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* kitabında rivayette bulunduğu hocalarının sayısı 49 olup *Mu'cemü Şüyûh* adlı eserinde zikredilen hocalarıyla karşılaştırıldığında bu isimlerden 5 hocası dışındaki hocalarından 44'ünün Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* kitabında rivayette bulunduğu ve bu isimlerin onun hocaları olduğu görülmektedir. Kitaba bakıldığında müellifin bazen bir rivayeti birden fazla hocasından rivayet ettiği görülmektedir. Örnek olarak 2. hadisi, 6. hadisi ve 10. hadisi ikişer hocasından (s. 24, 26, 27); 16. hadisi beş hocasından rivayet etmektedir (s. 31). Hocalarının isimlerini bazen kendi ismi ve babasının ismiyle bazen sadece ismiyle bazen de künyesiyle zikretmiştir. İsmi ve künyesiyle tam tanınamayacak olan râviler kaynaklardan araştırılarak hem kitapta zikredilen şekliyle hem de bilinen isimleriyle tabloda verilmiş çeşitli tabakât, ricâl ve tarih kitaplarından da vefat yılları tespit edilmiştir.

¹⁶ Zehebi'de "el-Mi'velî" olarak geçmektedir bk. Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebi, *Siyeru A'lami'n-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnâvut (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1405/1984), 14/176.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* adlı eserinde 12 rivayetle en fazla rivayette bulunduğu hocası, Abdula'lâ b. Hemmâd en-Narsî el-Hâfız Ebû Yahyâ el-Bâhilî (öl. 237/852) olup pek çok hocasından birer rivayeti olduğu görülmektedir. Her iki nüshada yer alan toplam 120 rivayete bakıldığında Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'den kitabı nakleden talebesi Ebül-Kâsım Nasr b. Ahmed b. Halîl (öl. ?); 118 hadisi hocasından "أَبُو" lafzıyla rivayette bulunmakta, sadece Ali b. Hamza el-Ma'velî'nin (öl. ?) naklettiği 97 numaralı hadis "أَبُو" lafzıyla aktarmakta ve 19 numaralı hadisi hocasından değil hocasının hocası olan Ebû Hamza Hüreyim b. Abdila'lâ el-Esedî'den (öl. 235/850) "أَبُو" lafzıyla aktarmaktadır. Bu ise talebesinin 129 hadisin 119'unda semâ yolunun, birinde ise kırâat metodunu kullandığını göstermektedir. Müellifin 120 hadisi hocalarından aktardığı edâ yollarına gelince; 117 hadisi "أَبُو" lafzıyla, 115. hadis ve 120. hadisi "أَبُو" lafzıyla rivayet etmiştir. Fakat hocası Hüdbe b. Hâlid'den (öl. 235-238/850-853) rivayet ettiği 114.hadiste; birinci nüshada "أَبُو" , ikinci nüshada ise "أَبُو" lafızlarıyla aktardığı görülmüştür.

4.2. *el-Mefârîd* Kitabında Rivayeti Bulunan Sahâbî-Tâbiîn İsimleri ve Rivayet Sayıları

Hiz. Peygamber'in sünnetinin korunmasında ve aktarılmasında önemli ve büyük gayretler gösteren sahâbî ve tâbiîn; bu rivayetlerin tespiti ve tedvininde öncü olmuşlardır. Bu hususta mevcut kitaplardan biri olan Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* eseri; sahâbî ve tâbiînin Hiz. Peygamber'den ferd olarak rivayet ettikleri muhtelif konulara dair rivayetleri barındırmaktadır. Aşağıda oluşturduğumuz tabloda ise sahâbî ve tâbiînin ilgili eserdeki rivayetlerinin sayısı rakamsal olarak verilmiş, sahâbî ve tâbiîn olarak hangi tabakadan oldukları belirtilmiştir.

	<i>el-Mefârîd</i> Kitabında Rivayeti Bulunan Sahâbî-Tâbiîn İsimleri	Râvi Sayısı	Tabakaları

1	Muâz b. Enes el-Cühenî (öl. ?)	(13)	Sahâbî
2	A'rfece b. Esa'd (öl. ?)	(2)	<i>Tâbiîn</i>
3	Ebû el-Uşerâ ed-Dârimî (öl. ?)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
4	İtbân b. Mâlik (öl. 50/670)	(3)	Sahâbî
5	Amr b. Hârice (öl. 40/661)	(1)	Sahâbî
6	Umâra b. Evs (öl. ?)	(1)	Sahâbî
7	Sa'd b. el-Edval (öl. ?)	(4)	Sahâbî
8	Ebû Mersed el-Ğanevî (öl. 20/641)	(1)	Sahâbî
9	Abdullâh b. Abdurrahmân el-Ensârî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
10	Abdurrahmân b. Semure (öl. 50/670)	(1)	Sahâbî
11	el-Mikdâd b. Amr el-Kindî (ö. 33/653)	(1)	Sahâbî
12	Abdurrahmân b. Şibl el-Ensârî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
13	Cündüb b. Abdillâh el-Becelî (öl. ?)	(16)	Sahâbî

14	Sâbit b. ed-Dahhâk el-Ensârî (öl. 45/666)	(1)	Sahâbî
15	Hamza el-Eslemî (öl. 61/681)	(1)	Sahâbî
16	Yezîd b. Rükâne (öl. 42/663)	(2)	Sahâbî
17	el-Cârûd (öl. ?)	(1)	Sahâbî
18	Abdullâh b. el-Hâris b. Cez' ez-Zübeydî (öl. 86/705)	(2)	<i>Tâbiîn</i>
19	Hübeyb b. Muğaffel (öl. ?)	(1)	Sahâbî
20	Ebû Şehm (öl. ?)	(1)	Sahâbî
21	Râfî' b. Mekîs (öl. ?)	(2)	Sahâbî
22	Riyâh b. Rebî' (öl. ?)	(1)	Sahâbî
23	Ufey el-Kindî (öl. ?)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
24	Katâde b. en-Nu'mân (öl. 23/643)	(3)	Sahâbî
25	Ma'n b. Yezîd (öl. 64/684)	(1)	Sahâbî
26	Ahmaru Sâhib en-Nebî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
27	Hişâm b. Âmir (öl. 218/833)	(6)	Sahâbî

28	Ebû Cumua' (öl. ?)	(3)	Sahâbî
29	Abdu Hayr (öl. ?)	(1)	Sahâbî
30	Abdullâh b. Sercis (öl. ?)	(2)	Sahâbî
31	Amr b. Mürre (öl. 116/734)	(3)	Sahâbî
32	Muhavvel el-Behzî (öl. ?)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
33	Ammu Ebî Hurre er-Rakâşî (öl. ?)	(2)	<i>Tâbiîn</i>
34	el-Hâris el-Eşa'rî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
35	Ebû Hübeyre el-Ensârî (öl. 59/679)	(1)	Sahâbî
36	Sa'd Mevlâ Ebî Bekr es-Sıddîk (öl. ?)	(2)	Sahâbî
37	Dağfel (öl. ?)	(1)	Sahâbî
38	Ubeyd (Mevlâ en-Nebî) (öl. ?)	(1)	Sahâbî
39	Ebû Mâlik el-Eşa'rî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
40	el-Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî (öl. ?)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
41	Hâbis et-Temîmî (öl. 33/653)	(1)	<i>Tâbiîn</i>

42	el-Hakem Mîná' (öl. ?)	(1)	Sahâbî
43	Umeyr b. Sa'd (öl. 63/683)	(1)	Sahâbî
44	el-Hâris Vakîş (öl. ?)	(1)	Sahâbî
45	el-Feletân b. Âsım (öl. ?)	(1)	Sahâbî
46	Ma'n b. Nadle (öl. 90/709)	(1)	Sahâbî
47	Vâbisa b. Ma'bed (öl. 60/680)	(5)	Sahâbî
48	Sâbit b. Şemmâs (öl. 12/633)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
49	Sefîne (öl. 80/699)	(5)	Sahâbî
50	Kays b. Â'sım el-Minkarî (öl. 47/667)	(1)	Sahâbî
51	"Târik" denilen bir adam (ö. ?)	(1)	Sahâbî
52	Hanzale b. Hanîfe (öl. ?)	(1)	<i>Tâbiîn</i>
53	Ebû Vezîn el-U'kaylî (öl. ?)	(1)	Sahâbî
54	Ensârdan Bir Adam	(1)	Sahâbî
55	Hâlid el-Huzâi' (öl. 86/705)	(1)	<i>Tâbiîn</i>

56	Utbe b. Ğazvân (ö. 17/638)	(1)	Sahâbî
57	Süheyl b. Beydâ (öl. 9/631)	(2)	Sahâbî
58	Fülan	(1)	Sahâbî
59	Âiz b. Amr (ö. 61/680-81)	(2)	Sahâbî

Yukarıdaki tabloda¹⁷ görüldüğü üzere eserde; 48 sahâbî ve 11 tâbiînin Hz. Peygamber'den ferd olarak rivayet ettikleri toplam 120 hadisin râvilerine göre dağılımı belirtilmektedir. Tabloya bakıldığında en fazla rivayeti bulunan râvinin 16 hadis ile Cündüb b. Abdillâh el-Becelî olduğu görülmekte; pek çok sahâbî ve tâbiînden ise birer rivayet nakletmektedir. Eserdeki 51. başlıkta yer alan 109. rivayeti Hz. Peygamber'den aktaran sahâbîyi müellif kitapta; “فَالرَّجُلُ يُقَالُ لَهُ طَارِقٌ” olarak belirtmektedir (s.108). Târik adlı sahâbîye; Ebü'l-Kâsım el-Begavî'nin (öl. 317/929) *Mu'cemü's-Şahâbe*; İbn Huzeyme'nin (öl. 311/924) *Sahîhu İbn Huzeyme* ve Buhârî'nin (öl. 256/870) *Halku Ef'âli'l-İbâd* eserlerine baktığımızda ilgili rivayeti nakledenin Târik b. Abdillâh el-Muhâribî olduğunu görmekteyiz.¹⁸

Eserde 26. başlıkta, 64. hadisi aktaran sahâbî “أَحْمَرُ صَاحِبِ النَّبِيِّ” olarak geçmekte; 54. başlıkta, 112. hadisi aktaran sahâbî “رَجُلًا مِنْ”

¹⁷ Tabloda yer alan “( )” işareti müellifin, *el-Mefâriid*'de bulunan sahâbî ve tâbiînin rivayet sayılarını belirtmektedir. Tablo her iki nüshada yer alan rivayet sıralaması ve isimlendirmeye uygun olarak oluşturulmuştur.

¹⁸ Ebü'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed b. Abdilaziz b. el-Merzübân el-Begavî, *Mu'cemü's-Sahâbe*, thk. Muhammed b. el-Emîn b. Muhammed el-Ceknî (Kuveyt: Mektebetü Dâru'l-Beyân, 1421/2000), 3/425-426; Ebü Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nisâbü'rî İbn Huzeyme, *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî (el-Mektebetü'l-İslâmî, 1424/2003), 1/119; Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Halku Ef'âli'l-İbâd*, thk. Abdurrahman 'Umeyra (Riyad: Dâru'l-Maâ'rif es-Suûdiyye, ts.), 58.

”الأئصار“ olarak meçhul olarak geçmekte ve kim olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamaktadır (s. 111). 58. başlıkta 118. rivayeti aktaran sahâbî ”فلان“ olarak geçmekte ve kim olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamaktadır (s.100).

4.3. *el-Mefârîd* Kitabındaki Rivayetlerin Sıhhati ve Kaynakları

Müellif kitabında hadislerin sahâbî ve tâbiîn râvilerine dair zaman zaman sened içerisinde; soyuna yahut ailelerine dair kaynak vererek kısa açıklamalarda bulunmaktadır (s. 29, 30, 31, 42, 47). Bununla beraber râvilerin cerh ve ta’diline dair bir bilgi vermemiş, metnine dair herhangi bir açıklamada bulunmamış ve rivayetlerin sıhhatine dair de değerlendirmeler yapmamıştır. Fakat her iki nüshanın muhakkikleri hem sened hem de metnine dair birtakım incelemeler ve tespitlerde bulunmuştur. Her iki muhakkikin hadislerin değerlendirmeleri sonucunda

<i>el-Mefârîd</i> Kitabındaki Rivayetlerin Sıhhati	Rivayetlerin Sıhhatindeki Dağılım
Sahih	(37)
Sahih liğayrihi	(2)
Hasen	(13)
Hasen liğayrihi	(2)
Ceyyid	(6)
Sâlih	(4)
Leyyin	(2)
Lâ Be’se Bihî	(3)

Müdelles	(2)
Münker	(1)
Zayıf	(33)
Zayıf Cidden	(11)
Mevzû	(1)

Hadislerin sıhhat durumuyla ilgili vardığı netice şu şekildedir:

Tabloya genel anlamda bakıldığında; 37 sahih hadis, 13 hasen hadis, 33 zayıf hadis ve bir tane mevzû hadis bulunmaktadır. Kitaptaki 76. hadis için muhakkik Abdullah b. Yusuf el- Cüdey' tekrar tetkik edilmesi gerektiğini belirtmekte (s.74), 116. hadis ve 117. hadisin muhakkiki Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân fikir beyan etmemektedir (s. 97-100). Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *Müsned* adlı kitabına baktığımızda 76. hadisin; aynı sened ve metinle yer aldığını ve "sahîh" hükmü verdiğini görmekteyiz.¹⁹ İbn Hacer el-Askalânî'ni de "sahîh" hükmü vermektedir.²⁰ *el-Mefârîd* kitabında yer alan 120 hadisin, temel hadis kitapları üzerindeki dağılımına bakıldığında ise şu şekilde bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Temel Hadis Kitapları	<i>el-Mefârîd</i> Kitabındaki Rivayet Dağılımı
Buhârî (öl. 256/870)/ <i>el-Câmi'u's-Sahîh</i>	13
Müslim (öl. 261/875)/ <i>el-Câmi'u's-Sahîh</i>	18

¹⁹ Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmî Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *Müsnedü Ebî Ya'lâ*, thk. Said b. Muhammed es-Sennârî (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1434/2013), 3/131.

²⁰ İbn Hacer el-Askalânî, *Bulûğu'l-Merâm min Edilleti'l-Ahkâm*, thk. Semîr b. Emîn ez-Zührî (Riyad: Daru'l-Felak, 1424/2003), 7/7.

Tirmizî (öl. 279/892)/ <i>el-Câmi'ü's-Sahîh</i>	28
Nesâî (öl. 303/915)/ <i>es-Sünen</i>	11
İbn Mâce (öl. 273/887)/ <i>es-Sünen</i>	25
Ebû Dâvûd (öl. 275/889)/ <i>es-Sünen</i>	26
Ahmed b. Hanbel (öl. 241/855)/ <i>el-Müsned</i>	63
Dârimî (öl. 255/869)/ <i>es-Sünen</i>	4
İmam Mâlik (öl. 179/795)/ <i>el-Muvatta'</i>	1
Ebû Ya'lâ el-Mevsilî (öl. 307/919)/ <i>Müsned</i>	103

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* kitabındaki rivayetlerin temel hadis kitaplarında en fazla yer aldığı müellif ve kitabın 63 hadisle; Ahmed b. Hanbel'in (öl. 241/855) *el-Müsned* adlı kitabında olduğunu görmekteyiz. Nitekim Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin Ahmed b. Hanbel ile birlikte diğer muhaddislerden rivayetlerde bulunması ve arkadaşlık kurması²¹ ortak rivayetleri kitaplarında nakletmesine sebep olmuştur. Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin öğrencisi Nesâî'nin (öl. 303/915) *es-Sünen* kitabında; hocasının *el-Mefârîd* kitabında yer verdiği 11 hadisi bulunmaktadır. Temel hadis kitaplarında yer alan en az rivayet ise 1 rivayet ile İmam Mâlik'in (öl. 179/795) *el-Muvatta'*sında bulunmaktadır. Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *Müsned* adlı kitabındaki 103 rivayetin *el-Mefârîd* kitabında yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda müellifin *el-Mefârîd* kitabını *Müsned* kitabındaki pek çok ferd rivayetlerden oluşturduğunu tespit etmekteyiz. Ebû Ya'lâ el-Mevsilî yaşamış olduğu 97 yıl boyunca önde gelen pek çok muhaddisten istifade etmiş, talebe yetiştirmiş, eserler

²¹ Zehebî, *Siyeru A'lami'n-Nübelâ*, 13/140; Mücteba Uğur, "Ebû Ya'lâ el-Mevsilî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 1994), 10/258.

telif ederek hadis ilmine önemli katkılarda bulunmuştur. *el-Mefârîd* kitabı ise bu kitaplardan biri olup; kitaba bakıldığında çalışmada zikredilmeyen daha birçok hadisin; ilel, edeb, şemâil, tabakât, tarih gibi alanlardaki kitaplarda da bu rivayetlerin bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'den birçok kişi semâ etmiş ve hem döneminde bulunan hem de sonraki dönemlerde bulunan muhaddisler ondan istifade etmiştir.

Sonuç

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî hicrî dördüncü asır âlimlerinden olup; 97 yıllık ömrünün 90 yılını hicrî üçüncü asır olan hadisin altın çağında diğer 7 yılını ise tedvin ve tasnif faaliyetlerinin devam ettiği hicrî dördüncü asırda yaşamıştır. Döneminin önemli muhaddislerinden hadis rivayet etmiş, pek çok talebe yetiştirmiştir. Müellif, hem kendi dönemi içerisinde hem de sonraki dönemlerde muhaddislerin övgülerine muhatap olacağı eserler telif ederek hadis ilminin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi şallallâhu aleyhi ve sellem* adlı eseri hadis literatürü içerisinde yer almakta 48 sahâbî ile 11 tâbînin Hz. Peygamber'den ferd olarak rivayet ettikleri çeşitli konulara dair 120 hadisi içermektedir. Bu konular; kabir ziyaretinin âdâbı, Kur'ân'ı Kerîm'i okumanın fazileti, İhlâs sûresinin fazileti, istiğfârın önemi, namaz, ihlas, cihâd gibi pek çok konuya dair rivayetleri barındırmaktır. Araştırmamız sonucunda kitapta; hadis edâ lafızlarıyla kendilerinden rivayette bulunduğu 49 hocası ve bu hocalarından 125 rivayeti bulunmaktadır. Bazı rivayetleri birden fazla hocasından nakletmekte, kitapta yer alan 23. hadis, 24. hadis ve 25. hadisin senesinde inkıta bulunmakta ve hangi hocasından rivayet ettiği bilinmemektedir.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Mefârîd* eserinde 12 rivayetle en fazla rivayette bulunduğu hocası; Abdula'lâ b. Hemmâd en-Narsî el-Hâfız Ebû Yahyâ el-Bâhilî (öl. 237/852) olup pek çok hocasından 1'er rivayeti olduğu görülmektedir. Müellif kitabında hadislerin sahâbî ve tâbîin râvilerine dair sened içerisinde; soyuna yahut ailelerine dair kaynak vererek kısa açıklamalarda bulunmaktadır. Beraberinde

râvilerin cerh ve ta'diline dair bir bilgi vermemiş, metnine dair herhangi bir açıklamada bulunmamış ve rivayetin sıhhatine dair de değerlendirme yapmamıştır. Muhakkiklerin tespit ve değerlendirmelerine göre; 37 sahîh hadis, 13 hasen hadis, 33 zayıf hadis ve bir tane mevzû hadis bulunmaktadır. Kitaptaki 76. hadis için muhakkik Abdullah b. Yusuf el- Cüdey' tekrar tetkik edilmesi gerektiğini belirtmekte; 116. hadis ve 117. hadisin muhakkiki Muhammed b. Abdülazîz b. Salih el-Cem'ân fikir beyan etmemektedir. *el-Mefârîd* kitabında yer alan 120 hadisin temel hadis kitapları üzerindeki dağılımına bakıldığında ise; Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin *el-Mefârîd* kitabındaki rivayetlerin temel hadis kitaplarında en fazla yer aldığı müellif ve kitabın 63 hadisle; Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i olduğunu, en az rivayet ise 1 rivayet ile İmam Mâlik'in *el-Muvoatta'*sında yer aldığını görmekteyiz.

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî; hicrî dördüncü asır hadis ilim geleneğine önemli katkıları olan, yapmış olduğu ilmî faaliyetlerle ve teliflerle hadis ilminde, güvenilir ve sika râvilerden olarak zikredilen bir muhaddistir. Telif ettiği *el-Mefârîd 'an Resûlillâhi şallallâhu aleyhi ve sellem* adlı eseri mevcut literatüre bakıldığında; muhakkiklerin her iki nüshaya ayrı olarak yaptıkları incelemeler dışında her iki nüshanın ortak olarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ise her iki nüshanın esas alındığı ve kitaba dair incelemelerin ve tespitlerin bulunduğu muhtasar bir çalışma olmuştur. Bu çalışma; kitabın tanıtılması ve her iki nüshaya dair genel bir kanaatin oluşması açısından önemli olup; hadis literatürü içerisinde ferd literatüründe yer alan bir eser olarak zikredilmektedir.

Kaynakça

Askalânî, İbn Hacer. *Bulûğu'l-Merâm min Edilleti'l-Ahkâm*. thk. Semîr b. Emîn ez-Zührî. Riyad: Daru'l-Felak, 1424/2003.

Begavî, Ebü'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzûbân. *Mu'cemü's-Sahâbe*. thk. Muhammed b. el-Emîn b. Muhammed el-Ceknî. 5 Cilt. Kuveyt: Mektebetü Dâru'l-Beyân, 1421/2000.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Halku Ef'âli'l-İbâd*. thk. Abdurrahman Umeyra. Riyad: Dâru'l-Maârif es-Suûdiyye, ts.

Bulgurcu, Kahraman. *Ebû Ya'lâ el-Mevsilî ve el-Müsnedi*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınevi, 2021.

Cem'ân, Muhammed b. Abdülazîz b. Salih. "İstidrâkü's-Sâkıt min kitabî'l-Mefârîd li Ebî Ya'lâ el-Mevsilî". *Taybe Üniversitesi Edebiyat ve İnsani İlimler Dergisi* 8 (2016), 65-120.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmî. *el-Mefârîd 'an Resûlillâh sallallâhu aleyhi ve sellem*. thk. Abdullah b. Yusuf el-Cüdey'. Kuveyt: Mektebü Dâri'l-Aksa, 1. Baskı. 1405/1984.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmî. *Mu'cemü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*. thk. İrşâdülhak el-Eserî. Faysalâbâd: Dâru'l-Ulûmî'l-Eseriyye, 1407/1986.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temîmî. *Müsnedü Ebî Ya'lâ*. thk. Said b. Muhammed es-Sennârî. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadis, 1434/2013.

İrâkî, Zeynüddin el-. *Zeyl Mîzânî'l-i'tidâl*. thk. Ali Muhammed Muavvız - Âdil Ahmed Abdulmevcûd. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1416/1995.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nisâbü'rî. *Sahîhu İbn Huzeyme*. thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî. el-Mektebetü'l-İslâmî, 2. Basım, 1424/2003.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Hadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/27-64. İstanbul: İSAM Yayınları, 1997.

Kettânî, es-Seyyid eş-Şerîf Muhammed b. Ca'fer. *Hadis Literatürü Kettânî (er-Risâletü'l-Müstatrefe)*. çev. Yusuf Özbek. b.y.: İz Yayınevi, 1994.

Koçyiğit, Talat. *Hadis İstılahları*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1980.

Polat, Salahattin. "Ferd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/368-369. İstanbul: İSAM Yayınları, 1995.

Sezgin, Fuad. *Târîhu't-Türâsi'l-Arabî*. çev. Mahmud Fehmî Hicâzî - Fehmî Ebu'l-Fadl. 2 Cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kütüb, 1397/1977.

Uğur, Mücteba. "Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/258-259. İstanbul: İSAM Yayınları, 1994.

Yücel, Ahmet. *Hadis Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2011.

Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Siyeru A'lami'n-Nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnâvut. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1405/1984.